

Здійснення грошових розрахунків в умовах воєнного стану в Україні

Ігор Румик

д.е.н., професор,

завідувач кафедри економіки та фінансів,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: rutykii@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0003-3943-639X

Кирило Доляновський

магістрант,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: DolianovskyiKD@krok.edu.ua,

ORCID: 0009-0001-6907-2155

На сучасному етапі, в умовах воєнного стану, економіка України потребує швидких структурних і технологічних перетворень за одночасного удосконалення механізму грошових розрахунків. Сучасний стан платіжно-розрахункової системи характеризується не лише розладом і платіжною кризою, а й додатковими ризиками, пов'язаними з воєнними діями, порушенням логістичних ланцюгів та обмеженим доступом до фінансових ресурсів. Своєчасна і повна оплата за отримані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги, а також виконання інших боргових зобов'язань залишаються однією з головних передумов стабільності економіки та життєздатності кожного суб'єкта господарювання.

Виробничо-господарська діяльність підприємств у воєнних умовах ускладнена додатковими факторами: нестабільністю ринків, зростанням витрат на безпеку, обмеженням доступу до кредитних ресурсів. Це підвищує значення ефективного управління грошовими потоками незалежно від економічних і безпекових умов. Ефективне управління грошовими ресурсами стає критично важливим, адже фінансовий стан багатьох підприємств можна охарактеризувати як нестійкий через зниження обсягів виробництва, втрату активів та скорочення платоспроможного попиту.

На багатьох підприємствах відсутня належна організація фінансової системи, немає ефективного взаємозв'язку між структурними підрозділами, не встановлені і не розмежовані їхні функції. Брак кваліфікованих фахівців та обмежені можливості залучення нових кадрів ускладнюють управління фінансами. Тому поглиблення теоретичної бази та розширення практичних рекомендацій є основою для вдосконалення системи управління грошовими потоками підприємств, забезпечення ефективної організації розрахунків навіть в умовах воєнного стану. Це традиційно залишається найважливішим об'єктом фінансового менеджменту.

Разом з тим у сучасних умовах господарювання особливого значення набуває розроблення нових форм і методів управління грошовими потоками з орієнтацією на специфіку діяльності підприємства, врахуванням ризиків воєнного часу, необхідності швидкої адаптації до змін та забезпечення фінансової

стійкості.

З позицій системного підходу грошові розрахунки є підсистемою загальної національної грошової системи. Відповідно до статті 1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» розрахункові банківські операції – рух грошей на банківських рахунках, здійснюваний згідно з розпорядженнями клієнтів або в результаті дій, які в рамках закону призвели до зміни права власності на активи [1]. Стаття 51 унормовує порядок здійснення розрахункових банківських операцій, які проводяться у готівковій та безготівковій формах згідно із правилами, встановленими нормативно-правовими актами Національного банку України.

Сфера готівкових і безготівкових розрахунків розмежована.

Готівкова форма розрахунків застосовується для розрахунків з фізичними особами, але розвиток ринкових відносин розширив сферу її застосування. Так, згідно з постановою Національного банку України від 29.12.2017 №148 [2] юридичні особи мають право розраховуватися між собою за матеріальні цінності готівкою, отриманою з власних рахунків у межах наявних коштів.

Безготівкові розрахунки здійснюються за різними формами, наявність яких пов'язана з використанням різних видів розрахункових документів. Згідно з Інструкцією про безготівкові розрахунки в господарському обороті України, затвердженою Інструкцією Національного банку України №12-214/810-4581 від 15.08.96 [3], безготівкові розрахунки здійснюються за такими формами розрахункових документів: платіжні доручення; платіжні вимоги; платіжні вимоги-доручення; чеки; акредитиви; векселі; інкасові доручення.

Розрахунки за товарними операціями – це взаємні розрахунки підприємств за товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги. Вони залишаються переважними, адже визначають характер і зміст роботи фінансової служби підприємства у сфері розрахунків. В умовах воєнного стану їх значення зростає, оскільки порушення логістичних ланцюгів, нестабільність ринків та обмежений доступ до фінансових ресурсів створюють додаткові ризики для своєчасності платежів. Від безперервності та планованості організації розрахунків за товарними операціями вирішальною мірою залежить стан усіх розрахунків підприємства, а отже – його фінансова стійкість і здатність продовжувати діяльність у кризових умовах.

Основні ризики для обігу грошових розрахунків в умовах воєнного стану є наступні:

1. Затримка платежів через перебої в роботі банківської системи або обмеження доступу до рахунків.
2. Розрив логістичних ланцюгів, що ускладнює постачання товарів і виконання зобов'язань.
3. Зростання дебіторської заборгованості через неплатоспроможність контрагентів.
4. Валютні ризики через коливання курсу гривні та обмеження валютних операцій.
5. Кіберзагрози при використанні онлайн-банкінгу та електронних платіж-

них систем.

Методами мінімізації ризиків пропонуємо вважати наступні:

1. Використання електронних платіжних систем з високим рівнем захисту та резервними каналами зв'язку.
2. Страхування фінансових ризиків (наприклад, страхування кредитних ризиків або страхування вантажів).
3. Запровадження системи контролю дебіторської заборгованості та скорочення термінів розрахунків.
4. Диверсифікація постачальників і клієнтів, щоб зменшити залежність від одного контрагента.
5. Використання факторингу та форфейтингу для прискорення отримання коштів.
5. Резервування грошових коштів на випадок затримки платежів.
6. Впровадження кіберзахисту та багатофакторної аутентифікації для онлайн-операцій.

Ключові слова: грошові розрахунки; платіжна дисципліна; криза; воєнний стан.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України №2121-III від 30.07.2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 30.11.2025)
2. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті України: Постанова Національного банку України №148 від 29.12.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text> (дата звернення 30.11.2025)
3. Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України: Інструкція Національного банку України N 12-214/810-4581 від 15.08.96 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v4581500-96#Text> (дата звернення 30.11.2025)